

Висновки. Таким чином, літературні пам'ятки Київської Русі, зокрема світська наукова література, свідчать про великий риторичний потенціал тогочасного суспільства. Саме відомі наукові твори і їх вплив на свідомість давньоруських книжників заклали основи розвитку красномовства в Україні, створили цікаву картину діалогу між світом людей, суспільством і природою. Пам'ятки містять вагомий морально-виховний потенціал, який створив українську риторичну традицію словом впливати на душу і серце людини.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у вивченні риторичної спадщини подвижників християнства на Русі.

Література

1. Грушевський М. Історія української літератури : в 6 т. / М. Грушевський. – К. : Либідь, 1993. – Т. 2. – 264 с.
2. Маланюк Є. Нариси з історії нашої культури / Є. Маланюк. – К. : Вища школа, 1992. – 384 с.
3. Сліпушко О. Література Київської Русі : нариси / О. Сліпушко. – К. : Ред. загальнопед. газети, 2005. – 112 с.
4. Чижевський Д. Історія української літератури / Д. Чижевський. – Тернопіль, 1994. – 427 с.

ТРОФІМУК К.В.

ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ З ТУРИЗМУ

Сучасний етап розвитку Української держави, процеси глобалізації, докорінні зміни в соціально-економічному та духовному її розвитку засвідчують зростаючу роль сфери туризму. Ця галузь тісно пов'язує економічні, політичні та професійні напрями розвитку суспільства. Досвід багатьох держав світу доводить, що туризм є важливою сферою суспільного розвитку, має велике значення для економіки країн та формування гармонійної особистості тощо.

Зростання ролі вільного часу та відпочинку для розвитку людини вимагає підготовки фахівців з туризму, які успішно будуть поєднувати теоретичні знання та практичні вміння висококваліфікованого працівника.

Сьогодні галузі туризму необхідні фахівці, які б змогли працювати творчо та самостійно, при цьому генеруючи компетентні нововведення, свіжі ідеї та пропозиції, демонструючи готовність успішно реалізовувати їх в умовах конкуренції. Як зазначає Л.В. Козак, “аналіз стану професійної підготовки фахівців з туризму свідчить про невідповідність їх практичної підготовки вимогам працедавців, а саме: недостатнє вміння позитивно вирішувати конфліктні ситуації; невпевненість у здійсненні професійних дій; недостатньо вмінь розробляти екскурсійні та туристичні маршрути” [3, с. 68]. Отже, зростають вимоги до особистісних та професійно значущих якостей фахівця, що відображають професійну компетентність, забезпечують конкурентоспроможність на ринку праці, сприяють професійній самореалізації та кар'єрному зростанню.

Особливості професійної підготовки майбутніх фахівців для галузі туризму ґрунтовно досліджували Є. Алілуйко, С. Байлік, В. Данильчук, І. Зорін, В. Квартальнов, В. Федорченко, Н. Фоменко.

Мета статті – проаналізувати основні вимоги до професійної підготовки фахівців з туризму.

Важливим завданням сьогодення є підвищення якості освіти працівників сфери туризму, забезпечення її мобільності та привабливості на ринку праці, що вимагає подальшого вдосконалення організації навчального процесу у вищих навчальних закладах. Як наголошує Г. Цехмістрова, “в жодній галузі індустрії, крім туризму, немає такої кількості працівників, які постійно перебувають у безпосередніх контактах зі споживачами її продукції. Тому людський фактор, особистісний капітал – кваліфікація, досвід, інтелект, моральна відповідальність, толерантність, ввічливість, сумлінне ставлення до своєї роботи в туризмі – посідають домінуючу позицію і відіграють кардинальну роль” [7, с. 68]. Отже, головним завданням навчальних закладів є підготовка конкурентоспроможних спеціалістів, які б відповідали особливостям галузі, володіли підприємницькими навичками та вміннями працювати творчо та ініціативно.

Н. Фоменко вважає, “що підготовка працівників для туризму як культурний феномен, соціальне явище та освітня мета, система має державно-суспільну цінність, визначає провідні принципи освітньої політики в інтересах людини, суспільства, країни. Підготовка працівників для галузі як система, що на сьогодні формується в Україні, має прогресивно-поступальне, еволюційне спрямування” [6, с. 85].

А. Чудновський наголошує, що люди є чинником, який визначає характер індустрії туризму, реальна ситуація показує, що організації індустрії туризму діють не на основі логіки, а згідно з переконаннями людей, які перебувають у певному культурному й історичному контексті, тобто організації управляються не стільки за допомогою систем і технологій, скільки суб’єктивно – це робить людина, яка йде своїм шляхом, керуючись інстинктами й емоціями [8, с. 154]. Автор вважає, що для того, щоб дії були ефективні, необхідно не лише готувати конкретного фахівця, а й формувати і розвивати в ньому необхідні якості. Процес навчання може відбуватися у вищому навчальному закладі, в організації і за її межами, у своїй країні і за кордоном. Це може бути навчання, передача досвіду, тренінг, спостереження – головне, щоб цей процес не переривався впродовж активного періоду життя [8, с. 155].

До основних характеристик сучасної моделі спеціаліста галузі туризму зараховують психологічні, психомоторні компоненти, професійні вміння та навички, теоретичні знання з дисциплін туристичного змісту і вміння їх використовувати на практиці. Обов’язковими компонентами в останній час є володіння декількома іноземними мовами і сучасними комп’ютерними технологіями.

До системи теоретичних знань, якими повинні володіти майбутні фахівці з туризму, належать знання:

- законів економічного розвитку туристичної галузі України та світу;
- форм, методів, засобів аналізу, новітніх технологічних процесів, циклів та операцій для забезпечення ефективного виробництва та споживання туристичних послуг відповідно до сучасних міжнародних стандартів якості;

- принципів, засобів і методів туризму, які дають можливість бути конкурентоспроможними на ринку праці;
- особливостей культури, традицій, етикету та етнічних особливостей народів світу;
- законів взаємодії відносин у системі “людина – людина”, які розкривають властивості особистості як майбутнього фахівця з туризму, так і клієнтів, з якими потрібно постійно спілкуватися;
- української та двох іноземних мов на рівні ділового спілкування.

Комунікативний компонент включає оволодіння фахівцем з туризму прийомами спілкування з клієнтами та співробітниками, сучасними технологіями ведення ділових переговорів з працівниками суміжних підприємств з туризму (підприємства, які надають транспортні послуги, виробляють і реалізують турпродукт, промислові підприємства, підприємства торгівлі та сфери організації дозвілля).

Г. Бухарова та Л. Старикова стверджують, що професійна освіта передбачає формування особистості, що здатна до ефективної самореалізації у сфері майбутньої професійної діяльності, до здійснення і виконання повного спектра професійних функцій [2, с. 269].

Дж. Уокер виокремлює основні риси фахівців, які постійно контактують з клієнтами: навченість, пунктуальність, товариськість, сумлінність, ініціативність, охайність, зацікавленість, артистизм, здоров'я, обґрунтованість [5, с. 426].

Наказом Держтурадміністрації України від 16.03.2004 р. № 19 (ст. 18) визначено: “Персонал, який бере безпосередню участь у прийманні та обслуговуванні споживачів, повинен мати відповідну професійну підготовку, володіти іноземними мовами, дотримуватись правил службового етикету (бути ввічливим, люб’язним, мати охайний вигляд...)”.

Останнім часом у наукових публікаціях велика увага приділяється особистісному аспекту якості обслуговування, що охоплює професіоналізм персоналу, культуру поведінки, знання етикету. Якість послуг та обслуговування є складовими якості турпродукту і великою мірою визначаються якістю підготовки кадрів, їх здатністю не тільки вирішувати різноманітні виробничі питання, а і вмінням спілкуватися зі споживачами. На думку О. Любіцевої, “кваліфікація кадрів у туризмі повинна визначатися за двома критеріями: професійним та особистим” [4, с. 351].

Невід’ємною складовою трудової діяльності фахівця туризму є професійне спілкування, адже, як стверджує А. Бодальов, “трудова діяльність також зумовлює та програмує зміст і характер ділового спілкування людей, що беруть участь у створенні матеріального продукту. Багато фактів свідчать про те, що характеристики міжособистісного спілкування у праці пов’язані з технологією створення продукту, розподілом функцій між виконавцями із конкретними особливостями того чи іншого трудового процесу” [1, с. 11].

Згідно з найпоширенішою точкою зору, вимоги, які ставлять до сучасного фахівця з туризму, можна об’єднати у три групи: професійні, ділові та особисті (див. табл.).

Класифікація вимог, які ставляться до фахівця з туризму

Групи вимог до фахівця з туризму	Вимоги
<i>Професійні</i>	<ul style="list-style-type: none"> - висока професійна мобільність; - готовність до виконання завдань професійної діяльності; - глибоке знання своєї і суміжних сфер діяльності; - прагнення до постійного самовдосконалення; - пошук нових форм і методів роботи; - висока якість надання послуг; - вміння планувати свою роботу; - високий рівень організації праці; - творча самореалізація через інновації в діяльності
<i>Ділові</i>	<ul style="list-style-type: none"> - уміння організувати діяльність турпідприємства; - уміння стратегічно мислити; - уміння підбирати й ефективно використовувати працівників; - уміння ставити і розподіляти серед виконавців завдання; - уміння самостійно і вчасно приймати обґрунтовані рішення; - уміння координувати і контролювати виконання завдань підлеглими; - домінантність, честолюбство; - загальна і професійна ерудиція; - прагнення до самовдосконалення; - професійна етика, майстерність гостинності; - комунікативність, вміння передбачити побажання клієнтів; - здатність до оволодіння новою інформацією; - вільне використання інформаційних технологій
<i>Особисті</i>	<p><u>Загальні</u>: порядність, тактовність, витримка, почуття гумору, чуйність, дбайливість, чесність і справедливість, почуття обов'язку, відповідальність, упевненість у собі, енергійність.</p> <p><u>Професійно значущі</u>:</p> <ul style="list-style-type: none"> - доброзичливе ставлення до людей; - емоційна стабільність; - культура поведінки та мовна культура; - високий рівень внутрішньої культури. <p><u>Зовнішність</u>: фізична форма, постава, міра смаку в одязі, макіяж, зачіска, міміка, емоційна виразність.</p> <p><u>Загальна ерудиція</u>: знання літератури, поезії, драматургії, образотворчого мистецтва, музики, національного фольклору, а також обізнаність з поточних питань економіки, внутрішньої та зовнішньої політики</p>

Висновки. Для успішної професійної діяльності в галузі туризму у вищих навчальних закладах необхідно забезпечити підготовку конкурентоспроможних фахівців, які б відповідали особливостям галузі, а також формувати і розвивати в них необхідні якості. Ми виокремили три основні групи вимог до фахівців зазначеної сфери: професійні, ділові та особисті. Доведено, що професіоналізм фахівця з туризму є результатом підвищення кваліфікації, творчої активності, здатності продуктивно задовольняти зростаючі вимоги суспільного виробництва і культури.

Література

1. Бодалев А.А. Психология общения. Избранные психологические труды / А.А. Бодалев. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Изд-во московского психолого-социального института ; Воронеж : МО-ДЭК, 2002. – 320 с.
2. Бухарова Г.Д. Общая и профессиональная педагогика : учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений / Г.Д. Бухарова, Л.Д. Старикова. – М. : Академия, 2009. – 336 с.
3. Козак Л.В. Професійно орієнтовані форми навчання у підготовці фахівців туризму / Л.В. Козак // Педагогічний процес: теорія і практика : зб. наук. пр. – 2009. – № 1. – С. 68–78.
4. Любіцева О.О. Ринок туристичних послуг / О.О. Любіцева. – 2-ге вид., переробл. та доп. – К. : Альтерпрес, 2003. – 436 с.
5. Уокер Дж.Р. Введения в гостеприимство : учебник : пер. с англ. / Дж.Р. Уокер. – М. : ЮНИТИ, 1999. – 463 с.
6. Фоменко Н.А. Педагогіка вищої школи: методологія, стандартизація туристської освіти : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / Н.А. Фоменко. – К. : Слово, 2005. – 216 с.
7. Цехмістрова Г. Моніторинг якості професійної туристської освіти / Г. Цехмістрова // Вища школа. – 2005. – № 1. – С. 66–73.
8. Чудновский А.Д. Менеджмент в туризме и гостиничном хозяйстве : учеб. пособ. / А.Д. Чудновский, М.А. Жукова. – М. : КНОРУС, 2005 – 320 с.

ФІСУН О.В.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ФАСИЛІТУЮЧОЇ ПОЗИЦІЇ ВЧИТЕЛЯ В СИСТЕМІ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

У науковій літературі визначаються різні шляхи, які дають змогу забезпечити формування фасилітуючої позиції у вчителів шкіл. Одним із таких шляхів є доцільно організована науково-методична робота навчального закладу, нормативні вимоги до якої відображені у провідних державних документах у галузі середньої освіти: Законах України “Про освіту”, “Про загальну середню освіту”, Національній доктрині розвитку освіти в Україні та ін.

Так, у Законі України “Про освіту” зазначається, що одним з основних прав і водночас обов’язків кожного вчителя є постійне підвищення його професійного рівня, професійної майстерності й загальної культури [5, с. 50–51]. У Національній доктрині розвитку освіти також підкреслюється необхідність періодичного оновлення змісту підвищення кваліфікації педагогічних працівників, забезпечення їхнього професійного зростання [5, с. 20], що відбувається і шляхом їхньої участі в науково-методичній роботі.

Науковці по-різному розкривають сутність науково-методичної роботи. Так, К. Криворот, В. Крижко, С. Крисюк, В. Лізинський, І. Масликова, Є. Павлютенков, В. Пуцов, О. Сидоренко визначають науково-методичну роботу як цілісну систему педагогічних заходів і дій, спрямованих на підвищення загальнокультурного рівня, психолого-педагогічної підготовки та професійної майстерності вчителів.

Іншу точку зору висловлюють Ю. Бабанський, А. Воловиченко, Ю. Кононенко, Т. Лебеденець. Вони сприймають науково-методичну роботу як форму організації вивчення та впровадження досягнень педагогічної науки і передового педагогічного досвіду. М. Гончарова, М. Ващенко, Ю. Конаржевський, С. Кульневич, Т. Лакоценіна, Т. Рогова тлумачать науково-методичну роботу як важливий компонент системи управління навчально-виховного процесу в освітньому закладі. Причому Т. Рогова наголошує, що